

Jacek Sobczak*
Ksenia Kakareko**
Maria Gołda-Sobczak***

Poszukiwanie unijnych standardów sztucznej inteligencji

Streszczenie

Cyberbezpieczeństwo jest ściśle związane z kwestią sztucznej inteligencji. Punktem wyjścia do jej prezentacji w perspektywie unijnej jest komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Sztuczna inteligencja dla Europy”¹. Poprzedziła go opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego opracowana z inicjatywy własnej tego Komitetu „Sztuczna inteligencja: wpływ sztucznej inteligencji na jednolity rynek (cyfrowy), produkcję, konsumpcję, zatrudnienie i społeczeństwo”². W treści tej opinii Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny skonstatował, że nie istnieje powszechnie przyjęta, precyzyjna definicja sztucznej inteligencji³.

Słowa kluczowe: sztuczna inteligencja, rynek cyfrowy, nowe technologie

* Prof. dr hab. nauk prawnych Jacek Sobczak, sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku, Instytut Nauk Prawnych, Akademia Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie, ORCID 0000-0002-2231-8824.

** Dr hab. nauk prawnych Ksenia Kakareko, Katedra Prawa Mediów, Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii, Uniwersytet Warszawski, ORCID: 0000-0003-3707-4479.

*** Dr hab. nauk społecznych Maria Gołda-Sobczak, prof. UAM, Instytut Kultury Europejskiej, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, ORCID: 0000-0002-3854-7007.

1 COM (2018) 237 final.

2 Dz. Urz. UE 2017, C 28, s. 1. Opinia została przygotowana przez Sekcję Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji, który przyjął ją 4 maja 2017 r. Zgromadzenie Plenarne Europejskiego Komitetu przyjęło tę opinię 31 maja 2017 r. na 526 sesji plenarnej przytłaczającą większością 159 głosów „za”, trzech głosach sprzeciwu i 14 wstrzymujących się. Sprawozdawcą była Cateljine Muller.

3 W treści opinii wskazano, że pojęcie to obejmuje wiele poddziedzin takich, jak: „ucząca się” architektura systemów obliczeniowych (*cognitive computing* – algorytmy rozumujące się”

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Sztuczna inteligencja dla Europy” z 25 kwietnia 2018 roku

W komunikacie Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Sztuczna inteligencja dla Europy” z 25 kwietnia 2018 roku⁴ stwierdzono, że termin „sztuczna inteligencja” odnosi się do systemów, które wykazują inteligentne zachowanie dzięki analizie otoczenia i podejmowaniu działań – do pewnego stopnia autonomicznie – do osiągnięcia konkretnych celów. Systemy sztucznej inteligencji mogą być oparte na oprogramowaniu, działać w świecie wirtualnym (np. asystenci głosowi, oprogramowanie do analizy obrazu, wyszukiwarki, systemy rozpoznawania mowy i twarzy) lub mogą być wbudowane w urządzenia (np. zaawansowane roboty, samochody autonomiczne, drony lub aplikacje internetu rzeczy). Unia Europejska powinna przyjąć skoordynowane podejście, żeby jak najlepiej wykorzystać możliwości, jakie oferuje sztuczna inteligencja oraz w celu sprostania nowym wyzwaniom, jakie ze sobą niesie. Unia Europejska już na zawsze może objąć przodownictwo w rozwijaniu i wykorzystywaniu sztucznej inteligencji na podstawie swoich wartości i mocnych stron⁵.

Głosząc rozpoczęcie europejskiej inicjatywy w sprawie sztucznej inteligencji, przypomniano, że w maju 2017 roku Komisja opublikowała śródkresowy przegląd strategii na rzecz jednolitego rynku cyfrowego⁶. W treści tego dokumentu stwierdzono, że urzeczywistnienie jednolitego rynku cyfrowego Unii Europejskiej wymaga również przejrzystego, stabilnego środowiska prawnego stymulującego innowacje, przeciwdziałającego rozdrobnieniu rynku oraz pozwalającego wszystkim zaangażowanym podmiotom na włączanie

i rozumiejące na wyższym, tzn. bardziej ludzkim poziomie), uczenie maszynowe (algorytmy same uczące się wykonywać zadania), rozszerzona inteligencja (*augmented intelligence* – współpraca między człowiekiem i maszyną), robotyka oparta na sztucznej inteligencji (sztuczna inteligencja wbudowana w roboty).

⁴ COM (2018) 237 final; SWD (2018) 137 final.

⁵ Wskazano, że w tym celu Unia Europejska może wykorzystać światowej klasy uczonych, laboratoria i przedsiębiorstwa typu start-up, jednolity rynek cyfrowy, bogactwo danych dotyczących przemysłu, badań i sektora publicznego.

⁶ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „W sprawie przeglądu śródkresowego realizacji strategii jednolitego rynku cyfrowego. Połączony jednolity rynek cyfrowy dla wszystkich”, Bruksela, 10 maja 2017 r., COM (2017) 228 final; SWD (2017) 155 final.

się w nową dynamikę rynku na sprawiedliwych, zrównoważonych warunkach. Stworzy to fundament ważnego w działalności gospodarczej zaufania, w tym zaufania ze strony konsumentów. Przypomniano, że taki był cel jednolitego rynku cyfrowego⁷ i wskazano, że taką rolę odegra cyfryzacja w wykształceniu Europy. Podkreślono także w białej księdze sprawy przyszłości Europy⁸.

7 Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Strategia jednolitego rynku cyfrowego dla Europy”, Bruksela, 6 maja 2015 r., COM (2015) 192 final; SWD (2015) 100 final. W treści dokumentu stwierdzono, że globalna gospodarka staje się szybko gospodarką cyfrową, a technologie komunikacyjne nie stanowią już osobnego sektora, lecz są fundamentem wszystkich nowoczesnych, innowacyjnych systemów gospodarczych. Jednolity rynek cyfrowy, jak wskazano, to przestrzeń, w której jest zapewniany swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału, a obywatele i przedsiębiorstwa mogą bez przeszkód i na zasadach uczciwej konkurencji uzyskać dostęp do usług online lub je świadczyć. Wskazano, że strategia jednolitego rynku cyfrowego będzie opierać się na trzech filarach, tj.: na lepszym dostępie konsumentów i przedsiębiorstw do towarów i usług w internecie w całej Europie; na tworzeniu odpowiednich warunków do rozwoju sieci i usług cyfrowych; na maksymalizacji wzrostu gospodarczego generowanego przez europejską gospodarkę cyfrową. Podkreślono, że jednym z warunków lepszego dostępu online są nowoczesne, bardziej europejskie ramy prawa autorskiego, dlatego zadeklarowano, że do końca 2015 r. Komisja złoży wniośki ustawodawcze mające na celu zmniejszenie różnic między krajowymi systemami prawa autorskiego oraz umożliwiające użytkownikom w całej Unii powszechny dostęp do utworów. Obiecano także przeprowadzenie przeglądu dyrektywy o audiowizualnych usługach medialnych, zwrócono uwagę na jej zakres oraz na środki promujące utwory europejskie. Podkreślono rolę platform internetowych, m.in.: wyszukiwarek, mediów społecznościowych, platform handlu zagranicznego, sklepów z aplikacjami oraz porównywarek cen. Podkreślono konieczność zwalczania nielegalnych treści w internecie oraz potrzebę budowania gospodarki opartej na danych, widząc w tych wszystkich czynnikach podstawy budowy cyfrowego społeczeństwa, którego elementem będzie e-administracja. Do komunikatu dołączono załącznik zawierający harmonogram tworzenia jednolitego rynku cyfrowego.

8 Biała księga w sprawie przyszłości Europy „Refleksje i scenariusze dla UE 27 do 2025 r.”, Bruksela, 1 marca 2017, COM (2017) 2025 final. W treści tego dokumentu zwrócono uwagę na siły napędowe dla przyszłości Europy i przewidziano głębokie zmiany gospodarcze i społeczne. Wskazano także najważniejsze zagrożenia i obawy dotyczące bezpieczeństwa i ochrony granic oraz kwestionowanie zaufania i legitymacji demokratycznej. Przy tej okazji podkreślono, że obywatelom nie wytłumaczono wystarczająco dobrze za co odpowiada Unia, a za co organy krajowe. Zwrócono uwagę, że istnieją rozbieżności między oczekiwaniami a zdolnością Unii do ich zaspokojenia. Podkreślono, że w poszczególnych państwach Unii istnieje tendencja do obwiniania Brukseli za problemy i jednocześnie uznawanie jej działań za swoje sukcesy w polityce krajowej. Brak odpowiedzialności za wspólne decyzje oraz nawyk szukania winnych gdzie indziej, obojętność i nieufność wobec działań podejmowanych przez organy publiczne stworzyło pustkę, którą łatwo wypełniła populistyczna i nacjonalistyczna retoryka. W dalszej części dokumentu przedstawiano pięć scenariuszy dla Europy do 2025 r. Należy żałować, że te scenariusze, podobnie jak większość dokumentów unijnych o nienormatywnym charakterze, nie jest w Polsce znana nie tylko większemu gronu społeczeństwa, lecz także większości dziennikarzom, publicystom, politologom, a nawet specjalistom badającym stosunki międzynarodowe.

Wywiedziono, że technologia cyfrowa wpłynie na każdy aspekt polityki unijnej, zauważono, że infrastruktura cyfrowa musi być solidna, odporna i zdolna do przystosowania się do zmieniających się zagrożeń. Warunkiem jest dostępny dla wszystkich internet, tworzenie środowiska przyjaznego innowacjom oraz zapewnienie rzeczywistej ochrony prywatności oraz danych osobowych w internecie. Wszystko to zmierza do zapewnienia sprawiedliwego, otwartego i bezpiecznego otoczenia cyfrowego. W dalszej części dokumentu podjęto problem strategii bezpieczeństwa cybernetycznego Unii. Podkreślono, że istnieje konieczność przeglądu tych dokumentów. Jako ważny element wskazano kształtowanie umiejętności cyfrowych⁹.

W komunikacie z 25 kwietnia 2018 roku „Sztuczna inteligencja dla Europy” wskazano, że celem europejskiej inicjatywy w sprawie sztucznej inteligencji jest zwiększenie potencjału technologicznego Unii oraz wdrożenie sztucznej inteligencji w całej gospodarce zarówno w systemie prawnym, jak i publicznym. Celem jest ponadto przygotowanie się na zmiany społeczno-gospodarcze wywołane przez sztuczną inteligencję, a także zapewnienie odpowiednich zasad etycznych i prawnych opartych na wartościach Unii i zgodnych z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej. Zadeklarowano zwiększenie potencjału technologicznego i przemysłowego Unii Europejskiej oraz wdrożenie sztucznej inteligencji w całej gospodarce, a także wspieranie przez Komisję technologii sztucznej inteligencji zarówno w badaniach podstawowych, jak i przemysłowych. Zauważono konieczność zapewnienia dostępu do sztucznej inteligencji wszystkim potencjalnym użytkownikom, w szczególności małym i średnim przedsiębiorcom. Podkreślono konieczność przygotowania całego społeczeństwa do zmian społeczno-gospodarczych, jakie zaistnieją w wyniku rozpowszechnienia sztucznej inteligencji. Duży nacisk położono w dokumencie na kwestie zapewnienia odpowiednich zasad etycznych i prawnych oraz stworzenie atmosfery zaufania do rozwoju i odpowiedzialności za niego oraz

9 Przywołano w tej kwestii Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Nowy europejski program na rzecz umiejętności. Wspólne działania na rzecz wzmocnienia kapitału ludzkiego, zwiększania szans na zatrudnienie i konkurencyjności”, Bruksela 22 września 2016, COM (2016) 381 final/2; SWD (2016) 195 final. Ważną częścią dokumentu jest kwestia umiejętności cyfrowych. Stwierdzono, że Komisja jest w trakcie uruchamiania inicjatywy „Koalicja na rzecz umiejętności cyfrowych i zatrudnienia” i wzywano państwa członkowskie, żeby do połowy 2017 r. opracowały kompleksową krajową strategię w zakresie umiejętności cyfrowych. Na marginesie należy wskazać koncepcję modernizacji szkolnictwa wyższego i nawiązanie do planu modernizacji europejskich systemów szkolnictwa wyższego. Zob. COM (2011) 567 final.

stosowania sztucznej inteligencji. Wskazano, że jest to konieczne, ponieważ zarówno obywatele, jak i przedsiębiorstwa muszą zaufać technologiom, z którymi się stykają, i móc żyć w przewidywalnym i zrozumiałym otoczeniu prawnym, polegać na skutecznych zabezpieczeniach chroniących ich podstawowe prawa i wolności. Pierwszym krokiem w kierunku rozwiązania problemów etycznych miałybyć opracowanie do końca 2018 roku projektów dotyczących etyki sztucznej inteligencji. Wytyczne te miały się opierać na pracach Europejskiej Grupy ds. Etyki w Nauce i Nowych Technologiach, będącej ciałem doradczym Komisji. Warto wspomnieć, że 9 marca 2018 roku opublikowała ona stosowne oświadczenie w sprawie sztucznej inteligencji, robotyki i systemów autonomicznych¹⁰. Wskazała, że pierwszym krokiem może być samoregulacja, ale organy publiczne muszą zapewnić zgodność dokumentów regulacyjnych dotyczących rozwoju i stosowania technologii sztucznej inteligencji z wartościami i prawami podstawowymi. Zauważono, że pojawienie się sztucznej inteligencji wymaga zastanowienia się nad adekwatnością niektórych przepisów dotyczących bezpieczeństwa oraz kwestii odpowiedzialności cywilnoprawnej¹¹.

Zadeklarowano, że zmierzając do przygotowania obywateli do najlepszego wykorzystania sztucznej inteligencji, Komisja postanowiła ustanowić do końca 2018 roku dla zainteresowanych stron i ekspertów europejskiego sojuszu na rzecz sztucznej inteligencji wskazówki do projektów wytycznych dotyczących etyki sztucznej inteligencji, które powinny być opracowane we współpracy z Europejską Grupą Etyki ds. Nauki i Nowych Technologii z należytym poszanowaniem praw podstawowych. Ponadto Komisja zobowiązała się opublikować w pierwszej połowie 2019 roku wytyczne dotyczące interpretacji dyrektywy w sprawie odpowiedzialności za produkt w świetle postępu technologicznego.

¹⁰ Problemów etycznych dotyczących sztucznej inteligencji dotyczą dokumenty międzynarodowe: zasady dotyczące sztucznej inteligencji z Asilomar (<https://futureoflife.org/ai-principles/> [dostęp: 3.10.2022]), deklaracja z Montrealu w sprawie odpowiedzialnej sztucznej inteligencji (<https://www.montrealdeclaration-responsibleai.com/> [dostęp: 3.10.2022]), 10 najważniejszych zasad dotyczących etycznej sztucznej inteligencji opracowanych przez UNI Global Union (<http://www.thefutureworldofwork.org/opinions/10-principles-for-ethical-ai/> [dostęp: 3.10.2022]). Prace w tym zakresie prowadzi także międzynarodowy dialog Komisji Europejskiej w dziedzinie bioetyki i etyki w nauce i nowych technologiach, który skupia krajowe rady ds. etyki państw członkowskich Unii Europejskiej i krajów trzecich w celu współpracy w kwestiach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania.

¹¹ Przywołano dokument służb Komisji Odpowiedzialności związanych ze sztuczną inteligencją i nowymi technologiami towarzyszącymi Commission Staff Working Document Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Maximising the Benefits of Artificial Intelligence for Europe [SWD (2018) 137 final].

Do połowy 2019 roku zadeklarowano opublikowanie sprawozdania na temat skutków, potencjalnych luk oraz kierunków rozwoju, a także odpowiedzialności i bezpieczeństwa w aspekcie internetu rzeczy i robotyki. Postanowiono także wspierać badania nad wyjaśnianiem sztucznej inteligencji i wdrożyć projekt pilotażowy i zaproponowany przez Parlament Europejski dotyczący budowania świadomości algorytmów¹². Zadeklarowano także zbieranie informacji o krajowych i unijnych organizacjach konsumenckich i organach nadzorujących ochronę danych w rozumieniu aplikacji wykorzystujących sztuczną inteligencję. Obiecano, że do końca lipca 2018 roku zostanie utworzony Europejski Sojusz na rzecz Sztucznej Inteligencji.

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

Komunikat Komisji „Sztuczna inteligencja dla Europy” został zaopiniowany przez Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny. W przyjętej 19 września 2018 roku opinii¹³ stwierdzono, że ma on na celu wzmocnienie potencjału przemysłowego i technologicznego Unii Europejskiej oraz zachęcanie do rozpowszechniania sztucznej inteligencji w całej europejskiej przeglądarce zarówno w sektorze prywatnym, jak i w administracji publicznej. Przywołując opinię wydaną z własnej inicjatywy¹⁴, stwierdzono, że Europejski Komitet popiera inicjatywę Komisji, która zawarła w swoim komunikacie sporo wcześniejszych sugestii Komitetu i jednocześnie wezwała Komisję do szybkiego i zdecydowanego działania. W opinii stwierdzono, że przyjęcie skutecznego podejścia europejskiego do sztucznej inteligencji stanowi zachętę do znacznych inwestycji w badania i innowacje, w tym infrastruktury cyfrowe konieczne do przygotowania się na poważne wyzwania społeczno-gospodarcze, które w nadchodzących latach staną się udziałem europejskiego społeczeństwa i rynków za sprawą postępu technologicznego. Podkreślono, że na poziomie europejskim w zakresie sztucznej inteligencji muszą zostać zatwierdzone

12 <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/algorithmic-awareness-building> [dostęp: 3.10.2022].

13 Dz. Urz. UE 2018, C 440, s. 51. Opinia została przygotowana przez Sekcję Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji, który przyjął ją 4 września 2018 r. Zgromadzenie Plenarne Europejskiego Komitetu przyjęło tę opinię 19 września 2018 r. na 537 sesji plenarnej przytłaczającą większością 199 głosów „za”, jednym głosem sprzeciwu i dwóch wstrzymujących się. Sprawozdawcą była Giuseppe Guerini, współsprawozdawcą – Gonçalo Lobo Xavier.

14 Dz. Urz. UE 2017, C 28, s. 1.

zharmonizowane podstawy prawne zgodnie z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej i zasadami ujętymi w unijnych traktatach. Nowe podstawy regulacyjne – według opinii – powinny zawierać dokładne przepisy dotyczące zagrożeń, jakie niesie za sobą uczenie się maszyn, brak przejrzystości na rynku, brak konkurencji, dyskryminacja, nieuczciwe praktyki handlowe, zagrożenia dla cyberbezpieczeństwa i bezpieczeństwa produktu. Zabezpieczenia regulacyjne powinny być w szczególności rygorystyczne w sytuacjach, gdy systemy wykorzystujące sztuczną inteligencję automatycznie pobierają dane podczas wykorzystywania urządzeń elektronicznych i komputerów. Zauważono, że w dokumencie roboczym Komisji, który towarzyszy jej komunikatowi, analizowano wpływ sztucznej inteligencji na prawodawstwo Unii Europejskiej i określono wyzwania dotyczące odpowiedzialności powstające w kontekście technologii cyfrowej¹⁵. Podkreślono, że będą potrzebne kompleksowe plany działania, żeby wesprzeć modernizację systemów kształcenia i szkolenia przez rozwijanie nowych umiejętności zgodnie z wymaganiami przyszłego rynku pracy. Za konieczne uznano także zagwarantowanie wysokiego poziomu ochrony obywateli i pracowników przed oczekiwanymi wyzwaniami¹⁶.

W odniesieniu do określonego przez Komisję celu, tj. udostępnienia sztucznej inteligencji wszystkim potencjalnym użytkownikom, Europejski Komitet uważa, że do sprostania tym wyzwaniom konieczne jest zapewnienie dostępu do sztucznej inteligencji jak największej liczbie podmiotów. Komitet uznał, że najważniejsze jest to, żeby Unia Europejska wspierała rozwój sztucznej inteligencji i zadbała o to, żeby prywatność osób fizycznych i odpowiedzialne przetwarzanie ich danych regulowały odpowiednie przepisy. Ponadto wskazała, że konieczne należy dostosować do nowych scenariuszy, wynikających z zastosowania sztucznej inteligencji, odpowiednich już istniejących przepisów. Podniosła także konieczność pogłębiania wiedzy i kształtowania umiejętności potrzebnych ludziom, administracji i przedsiębiorstwom europejskim do skutecznego korzystania ze sztucznej inteligencji. Podkreślono, że sprawą ważną dla obywateli Unii jest otrzymanie odpowiedniego przeszkolenia i uzyskiwanie prostych oraz zrozumiałych informacji, które umożliwią im stać się

15 Zob. SWD (2018) 137 final.

16 Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Koncepcje UE dotyczące zarządzania przemianami w cyfrowym świecie pracy – zasadniczy wkład w opracowanie Białej księgi na temat przyszłości pracy” (opinia rozpoznawcza na wniosek prezydencji austriackiej), Dz. Urz. UE 2018, C 367, s. 15.

odpowiedzialnymi i świadomymi użytkownikami urządzeń i aplikacji dostępnych dzięki szybkiemu, coraz powszechniejszemu postępowi technologicznemu.

Wskazano wreszcie, że Komisja Europejska będzie musiała przeprowadzić dokładną ocenę wpływów sztucznej inteligencji na rynek pracy. Badanie to musi przy tym uwzględniać zarówno możliwe zastąpienie niektórych pracowników przez urządzenie elektroniczne lub roboty, jak i to, że pewne funkcje, choć nie zostaną w pełni zautomatyzowane, to pod wpływem nowych technologii ulegną głębokim zmianom. Zauważono, że wprowadzenie do przedsiębiorstw nowych technologii wymaga wprowadzenia dialogu społecznego między różnymi zaangażowanymi partnerami, dlatego należy informować organizacje pracownicze i związki zawodowe oraz konsultować się z nimi.

Sztuczna inteligencja jest technologią i społeczną innowacją zdolną do radykalnego przekształcenia całego społeczeństwa oraz do zmiany na lepsze zarówno sektora publicznego, jak i relacji między obywatelami a administracją publiczną. Jednakże pracownicy służby cywilnej powinni być przygotowani na zmierzenie się z wyzwaniami, jakie sztuczna inteligencja wywoła w społeczeństwie europejskim. W opinii podkreślono, że wyzwanie dla administracji publicznej jest szczególnie trudne, gdyż potrzebne jest zachowanie właściwej równowagi między interesem publicznym a indywidualnym. Trzeba szczególnie pogodzić zasadę przejrzystości i publikacji dokumentów administracyjnych z ochroną danych osobowych i prawem jednostki do prywatności w jasnych i wyraźnych przepisach regulacyjnych. Podkreślono, że organizacje społeczeństwa obywatelskiego i przedsiębiorstwa mają do odegrania ważną rolę w zwiększaniu zrozumienia i akceptacji technologii przez obywateli. Szczególne znaczenie ma, jak zauważono, możliwość tworzenia systemu partycypacyjnego sprawowania rządów, np. w formie opartej na współpracy. Stwierdzono ponadto, że organy administracyjne odpowiedzialne za mechanizmy nadzoru rynkowego powinny dysponować specjalistyczną wiedzą i uprawnieniami pozwalającymi na ochronę uczciwej konkurencji, praw konsumentów, a także bezpieczeństwa i praw pracowników. Odpowiedzialność za przeprowadzanie audytów algorytmów powinna spoczywać na organach publicznych lub niezależnych podmiotach. Jednocześnie przedsiębiorstwa powinny wprowadzić skuteczne mechanizmy wykorzystywania danych przez sztuczną inteligencję.

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów

Komunikat „Sztuczna inteligencja dla Europy” został także zaopiniowany przez Europejski Komitet Regionów¹⁷. W opinii tej zgodzono się ze stanowiskiem Komisji co do przełomowej zmiany związanej z nadejściem sztucznej inteligencji. Podkreślono, że sytuacja ta jest początkiem przemiany europejskiej gospodarki i społeczeństwa. Podzielono pogląd, że decydenci polityczni muszą zapewnić warunki dotyczące funkcjonowania sztucznej inteligencji, a także opracować zasady etyczne. Konieczna jest także ściślejsza koordynacja różnych obszarów polityki i programów Unii Europejskiej. Zauważono, że władze lokalne i regionalne powinny przyczyniać się do tworzenia warunków do zwiększenia inwestycji w sztuczną inteligencję. Jednakże musi to iść w parze z przystosowaniem podstaw prawnych i określeniem interakcji z usługami publicznymi oraz ze szkoleniem pracowników, przedsiębiorców, administracji i ogółu społeczności. W opinii przypomniano o zobowiązaniach dotyczących administracji elektronicznej zawartych w deklaracji z Tallina¹⁸. Wskazano, że zastosowanie sztucznej inteligencji w e-administracji może poprawić w całej Unii skuteczność, przejrzystość i dostęp do usług publicznych. Zauważono wreszcie, że sztuczną inteligencją oraz powiązane z nią inwestycje w przełomowe innowacje należy traktować poważnie na najwyższym szczeblu politycznym, gdyż przyczyni się to do poprawy konkurencyjności Europy i dobrobytu jej mieszkańców. Wyrażono ubolewanie, że proponowana strategia nie jest wiążąca dla państw członkowskich, gdyż sztuczna inteligencja odgrywa niezmiernie ważną rolę w generowaniu wzrostu gospodarczego. Podkreślono, że należy opracować bardziej elastyczne mechanizmy wdrożenia sztucznej inteligencji i finansowania związanych z nią innowacji. Zwrócono uwagę na potrzebę wzmocnienia współpracy międzyregionalnej za pośrednictwem strategii inteligentnej specjalizacji. W opinii poparto propozycję utworzenia platformy sztucznej inteligencji „na żądanie”. Podkreślono, że należy zapewnić władzom regionalnym i lokalnym możliwość przekwalifikowania oraz odpowiednie środki finansowe na organizowanie przekwalifikowania pracowników w takich miejscach pracy, które zostaną przekształcone lub zlikwidowane wraz z zastosowaniem sztucznej inteligencji. Podkreślono, że sztuczna inteligencja

17 Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – sztuczna inteligencja dla Europy, Dz. Urz. UE 2019, C 168, s. 11.

18 Deklaracja z Tallina w sprawie administracji elektronicznej została podpisana na posiedzeniu ministerialnym 6 października 2017 r. podczas estońskiej prezydencji Rady UE.

nie jest celem samym w sobie, lecz musi być dostosowana do administracji elektronicznej i usług publicznych. Podkreślono potrzebę zagwarantowania ochrony prywatności i dóbr osobistych.

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społeczny o „Wniosku dotyczącym rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego program »Cyfrowa Europa« na lata 2021–2027”

Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny 17 października 2018 roku na 538 sesji plenarnej wydał opinię o „Wniosku dotyczącym rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego program »Cyfrowa Europa« na lata 2021–2027”¹⁹. Opinia dotyczy wydanego 6 czerwca 2018 roku rozporządzenia w sprawie programu „Cyfrowa Europa” na lata 2021–2027. Programem tym Komisja chciała wspomóc strategię jednolitego rynku cyfrowego i wypełnić lukę inwestycyjną solidnym wsparciem finansowym. Całkowity budżet programu został określony na 9,2 mld euro. Ogólnym celem programu jest wsparcie transformacji cyfrowej przemysłu. Założono przy tym, że korzyści związane z transformacją cyfrową powinny zostać zwiększone i stać się udziałem wszystkich obywateli Europy, administracji publicznych i przedsiębiorstw w Unii Europejskiej. W opinii przypomniano, że program „Cyfrowa Europa” obejmuje pięć najważniejszych dziedzin: obliczenia wielkiej skali²⁰, sztuczna inteligencja²¹, cyberbezpieczeństwo i zaufanie²², zaawansowane

19 Dz. Urz. UE 2019, C 62, s. 292. Opinia została przyjęta większością 212 głosów „za”, przy dwóch głosach wstrzymujących się i bez głosów sprzeciwu. Tekst został przygotowany przez Sekcję Transportu, Energii, Infrastruktury i Społeczeństwa. Sprawozdawcą był Norbert Kluge, a współsprawozdawcą – Ulrich Samm.

20 W tej dziedzinie zaplanowano, że za pomocą tzw. superkomputerów mają zostać stworzone zdolności umożliwiające lepsze przetwarzanie stale rosnących ilości danych.

21 Komisja Europejska zaplanowała 2,5 mld euro na sztuczną inteligencję. Środki te mają być wykorzystane na stworzenie i wzmocnienie zdolności Unii Europejskiej w tej dziedzinie. Podkreślono, że chodzi tu również o umożliwienie tworzenia i przechowywania dużych zbiorów danych i algorytmów oraz bezpiecznego do nich dostępu. Wskazano, że wzmocnione mają być także istniejące w państwach członkowskich placówki prowadzące testy i doświadczenia związane ze sztuczną inteligencją. Założono wspieranie współpracy między nimi.

22 Dziedzina „cyberbezpieczeństwo i zaufanie” powinna – według programu – zapewnić Unii posiadanie technologicznych i przemysłowych zdolności do zabezpieczenia swojej gospodarki, społeczeństwa i demokracji. Wskazano, że chodzi o to, żeby wspólnie z państwami członkowskimi pozyskać zaawansowane urządzenia i narzędzia służące

umiejętności cyfrowe²³, zagwarantowanie powszechnego użycia technologii cyfrowej w każdej gospodarce i w całym społeczeństwie²⁴. Ponadto program zajmuje się cyfryzacją przemysłu.

W opinii z zadowoleniem przyjęto opracowanie przez Komisję Europejską programu „Cyfrowa Europa”. Skonstatowano, że celem tego programu jest umożliwienie powstania jednolitego rynku cyfrowego i korzystne ukształtowanie transformacji cyfrowej w interesie wszystkich obywateli Europy. Wywidziano, że w pierwszym rządzie uczeni stymulują rozwój społeczny i gospodarczy. Ich wiedza i umiejętności są niezbędne do osiągnięcia wysokiego poziomu badań oraz do praktycznej realizacji programu. Zauważono, że konieczne jest zintensyfikowanie dialogu między uczonymi, partnerami społecznymi a organizacjami społeczeństwa obywatelskiego. Sugerowano, żeby program „Cyfrowa Europa” powiązać z zasadami wspierania badań naukowych w ramach programu „Horyzont 2020” („Horyzont Europa”). Zwrócono uwagę na Europejską Kartę Naukowca oraz na zasady prowadzenia odpowiedzialnych badań naukowych i innowacji oraz tzw. otwartą naukę. Pozytywnie oceniono to, że promowanie umiejętności cyfrowych podniesiono do rangi i istoty programu. Jako godne pożałowania odnotowano to, że budżet na tę priorytetową dziedzinę jest relatywnie niski. Wskazano, że program „Cyfrowa Europa” powiedzie się tylko wówczas, gdy będzie traktowany jako program naczelny i wspomagany innymi unijnymi programami o podobnych celach. W opinii podniesiono, że w tworzenie centrów innowacji cyfrowych powinni być zaangażowani partnerzy społeczni oraz społeczeństwo obywatelskie. Powinni oni uzyskać dostęp do centrów innowacji cyfrowych. Jako organizacje pozarządowe mogą upowszechniać działania tych centrów i przyczyniać się do ich lepszej akceptacji w społeczeństwie. Zauważono, że Europejski Komitet chciałby zawczasu zapobiegać możliwemu kryzysowi społecznemu podczas realizacji programu.

cyberbezpieczeństwu we wszystkich dziedzinach gospodarki oraz optymalnie wykorzystać dostępną w Europie wiedzę.

23 W tym obszarze postanowiono wesprzeć zaawansowane umiejętności cyfrowe, zwłaszcza w dziedzinie obliczeń wielkiej skali, sztuczną inteligencję, rozproszone rejestry, np. technologie blockchain oraz cyberbezpieczeństwo. Wskazano, że w tym zakresie mają być zrealizowane długoterminowe szkolenia i kursy dla studentów, informatyków i innych pracowników.

24 Według założeń powinna być zapewniona możliwość wprowadzenia i wykorzystania nowoczesnych technologii cyfrowych w sektorze publicznym w takich dziedzinach, jak: ochrona zdrowia, opieka, edukacja, transport, a także kultura oraz sektor kreatywny. Przewidziano, że administracja publiczna oraz przemysł, zwłaszcza małe i średnie przedsiębiorstwa, powinny uzyskać wsparcie we wprowadzeniu technologii cyfrowej.

Ponieważ cyfryzacja dotyczy wszystkich dziedzin życia i wszystkich ludzi, więc niezwykle ważne jest, żeby wszyscy obywatele Unii mogli z niej czerpać korzyści. Cyfryzacja w Europie musi się dokonywać w sposób integrujący. Nikt nie może być wykluczony z dostępu do rozwoju cyfrowego z racji płci, statusu społecznego, poziomu wykształcenia, kwalifikacji, umiejętności cyfrowych, pochodzenia, wieku czy niepełnosprawności. Co ciekawe, nie wskazano tu takich kwestii jak: narodowość, język, religia, poglądy społeczne i polityczne oraz względy rasowe. W opinii podniesiono, że cyfrowy zysk musi zostać sprawiedliwie rozdzielony przez odpowiednie działania polityczne i nie może zapewniać korzyści tylko kilku zainteresowanym grupom. Trzeba mieć przy tym na uwadze zasadę, że jednostka powinna pozostać właścicielem swoich danych.

W opinii wywieziono, że Europejski Komitet chciałby ściśle powiązać program z realiami społecznymi. Dostrzeżono możliwe skutki cyfryzacji dla rynku pracy oraz zróżnicowane jej oddziaływanie na poszczególne regiony. Wyrażono pragnienie, żeby Unia była postrzegana na światowym rynku jako podmiot szerzący wiedzę, który jest w stanie dotrzymać kroku konkurentom takim, jak Chiny i Stany Zjednoczone Ameryki. Zauważono, że program „Cyfrowa Europa” może wiele zdziałać na polu zwalczania cyberprzestępczości oraz w opracowywaniu sposobów i strategii walki z atakami cybernetycznymi poza Europą. Jednocześnie wskazano na konieczność stworzenia niezależnego europejskiego przemysłu mikroprocesorów.

W opinii opowiedziano się za tym, żeby podczas wszelkich działań w ramach programu brać pod uwagę zasady etyczne. Przypomniano, że Europejski Komitet postuluje urzeczywistnić zasadę kontrolowania maszyny przez człowieka, zwłaszcza w zakresie użytkowania sztucznej inteligencji w środowisku pracy. Wskazano, że trzeba zadbać o to, żeby powstały akty normatywne dotyczące odpowiedzialności prawnej, ochrony danych, ochrony pracowników oraz ochrony konsumentów. Zauważono, że cyfryzacja społeczeństwa Europy powiedzie się tylko wtedy, kiedy oprócz aktów normatywnych uruchomi się transformację kulturalną, która będzie zwiększać świadomość korzyści i zagrożeń związanych z przemianami cyfrowymi.

W opinii skonstatowano, że cyfryzacja i transformacje w środowisku pracy i życia przychodzą wraz z postępem technologicznym i są wszechobecne. Z zadowoleniem przyjęto opracowanie przez Komisję Europejską programu „Cyfrowa Europa”. Wskazano, że wyznaczenie w nim priorytetów może przynieść wymierne korzyści dzięki wspieraniu nowoczesnej technologii. W ocenie Europejskiego Komitetu pomoże to uporać się z najtrudniejszymi problemami współczesnego społeczeństwa, będzie korzystne dla tworzenia miejsc pracy

i konkurencyjności, a także poprawi ogólny standard życia wszystkich obywateli²⁵. Komitet zwrócił uwagę na konieczność inwestycji społecznych w związku z transformacją cyfrową tak, żeby mogło z niej korzystać całe społeczeństwo. Po raz kolejny zwrócono uwagę, że człowiek musi zachować kontrolę nad maszyną, zwłaszcza w dziedzinie sztucznej inteligencji.

Wyrażono zadowolenie, że Komisja Europejska programem „Cyfrowa Europa” wspiera wprowadzenie i optymalne wykorzystanie zdolności cyfrowych. Zgodzono się z Komisją, że zdolności cyfrowe tworzą podstawę innowacji w obszarach interesu publicznego i działalności gospodarczej. Za ważne uznano zrobienie wszystkiego, żeby całe społeczeństwo europejskie mogło uczestniczyć w rozwoju technicznym. Zdaniem Europejskiego Komitetu program „Cyfrowa Europa” powinien postawić sobie za cel sprawiedliwe rozdzielanie na całą ludność Europy cyfrowego zysku. Podkreślono, że konieczne jest zbudowanie niezależnego europejskiego przemysłu mikroprocesorowego poprzez program wsparcia obliczeń wielkiej skali²⁶. Za ważne uznano wspólne opracowanie metod i strategii przeciwdziałania cyberatakami z zewnątrz²⁷, a także stworzenie norm dotyczących jednolitego rynku cyfrowego i konsekwentne stosowanie europejskiego ogólnego rozporządzenia o ochronie danych i jego udoskonalenie, w szczególności do zastosowania sztucznej inteligencji²⁸. Odniesiono się także do kwestii autonomicznego kierowania pojazdami²⁹. W opinii podkreślono, że kierowanie się wartościami europejskimi (ochrona danych, ochrona prywatności, ochrona socjalna, zrównoważony rozwój) w rozwoju sztucznej inteligencji mogłoby stanowić przewagę konkurencyjną, gdy ludzie będą coraz bardziej uwrażliwieni na metody wykorzystywania danych przez strony trzecie, np. Stany Zjednoczone, i na potencjał monitorowania, np. Chiny. Europejski Komitet uznał za szczególnie korzystne to, że w programie „Cyfrowa Europa” w kilku miejscach cyfryzacja przemysłu została wysunięta na pierwszy plan, podniósł jednak, że transformacja cyfrowa uda się tylko wówczas, gdy wszystkie przedsiębiorstwa i ich pracownicy będą czerpać z tego korzyści.

25 Wskazano, że znajduje to potwierdzenie w tym, że Komisja Europejska w komunikacie w sprawie wieloletniego planu finansowego przedstawia scenariusz podwojenia inwestycji w cyfryzację. Zob. COM (2018) 98 final.

26 Zob. Dz. Urz. UE 2018, C 283, s. 89.

27 Ibidem, C 227, s. 86.

28 Ibidem 2017, C 288, s. 1; 2018, C 440, s. 51; 2018, C 440, s. 183.

29 Ibidem. s. 8.

W opinii Komitet wskazał konieczność ścisłego powiązania wsparcia wynikającego z programu „Cyfrowa Europa” z programem „Horyzont 2020” („Horyzont Europa”), które oparte są na postępowaniu zgodnym z Europejską Kartą Naukowca³⁰ oraz na zasadach odpowiedzialnych badań naukowych oraz innowacji³¹ i tzw. otwartej nauki³².

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Skoordynowany plan w sprawie sztucznej inteligencji”

W dniu 7 grudnia 2018 roku został opublikowany Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Skoordynowany plan w sprawie sztucznej inteligencji”³³. W treści tego dokumentu przypomniano wcześniejszą definicję sztucznej inteligencji oraz stwierdzono, że zmiany związane ze sztuczną inteligencją rodzą nadzieje, ale i budzą obawy, ponieważ pracownicy lękają się utraty pracy z powodu automatyzacji, konsumenci zastanawiają się, kto będzie odpowiedzialny za złą decyzję podjętą przez system oparty na sztucznej inteligencji, małe przedsiębiorstwa nie wiedzą jak zastosować sztuczną inteligencję w swojej działalności gospodarczej, a przedsiębiorstwa typu start-up mogą nie znaleźć w Europie potrzebnych im zasobów i wykwalifikowanych pracowników. Przypomniano, że opublikowana przez Komisję w kwietniu 2018 roku strategia europejska zachęca do wykorzystywania sztucznej inteligencji do rozwiązywania problemów dotyczących leczenia chorób, przeciwdziałania zmianom klimatu, przewidywania klęsk żywiołowych, zwiększenia bezpieczeństwa transportu, a także do walki z przestępczością i poprawy cyberbezpieczeństwa. Zauważono ponadto, że strategia wspiera tworzenie w Europie etycznych, bezpiecznych i najnowocześniejszych rozwiązań

30 <https://euraxess.ec.europa.eu/jobs/charter> [dostęp: 20.09.2022].

31 <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/science-and-society> [dostęp: 24.09.2022].

32 <https://ec.europa.eu/research/openscience/> [dostęp: 20.09.2022].

33 Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Skoordynowany plan w sprawie sztucznej inteligencji”, Bruksela, 7 grudnia 2018 r., COM (2018) 795 final.

w dziedzinie sztucznej inteligencji. Wykorzystuje też mocne strony Europy w nauce i przemyśle, opierając się na trzech filarach: zwiększenie inwestycji publicznych i prywatnych w sztuczną inteligencję, przygotowanie się na zmiany społeczno-gospodarcze oraz zapewnienie odpowiednich uregulowań etycznych i prawnych.

W swojej strategii w sprawie sztucznej inteligencji dla Europy Komisja zaproponowała opracowanie planu, którego celem jest maksymalizacja wpływu inwestycji na poziomie unijnym i krajowym, wspieranie synergii i współpracy w całej Unii Europejskiej oraz wspólne określenie dalszych działań w celu zapewnienia takich warunków, żeby Unia jako całość mogła sprostać światowej konkurencji. Wniosek skoordynowanego planu opracowano na podstawie deklaracji o współpracy w dziedzinie sztucznej inteligencji przyjętej w kwietniu 2018 roku podczas Dnia Technologii Cyfrowych i podpisanej przez wszystkie państwa członkowskie oraz Norwagę³⁴. W czerwcu 2018 roku plan zatwierdziła Rada Europejska³⁵.

Państwa członkowskie Grupy ds. Cyfryzacji Europejskiego Przemysłu i Sztucznej Inteligencji, a także Norwegia, Szwajcaria i Komisja opracowały plan działań podczas posiedzeń od czerwca do listopada 2018 roku. Rozmowy prowadzono także podczas posiedzeń Rady ds. Konkurencyjności w trakcie austriackiej prezydencji w Radzie UE. Rezultatem tych działań był skoordynowany plan, którego tekst został włączony do komunikatu Komisji z 7 grudnia 2018 roku. Zawiera on szczegółowy opis przedsięwzięć na lata 2018–2020 i przygotowuje pole do działań w kolejnych latach. Plan ten, zgodnie z założeniem, miał być co roku poddawany przeglądowi i aktualizacji.

Zobowiązano wszystkie państwa członkowskie do opracowania krajowych strategii w dziedzinie sztucznej inteligencji do połowy 2019 roku, na podstawie prac prowadzonych na poziomie europejskim. Wspomniane strategie powinny określać poziomy inwestycji i środki wykonawcze³⁶. Komisja zaproponowała,

34 <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/eu-member-sign-cooperate-artificial-intelligence> [dostęp: 12.10.2022].

35 <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2018/06/29/20180628-euco-conclusions-final/> [dostęp: 12.10.2022].

36 Francja, Finlandia, Szwecja, Zjednoczone Królestwo i Niemcy w momencie wydawania komunikatu dysponowały już strategiami dotyczącymi sztucznej inteligencji. Dania, Luksemburg, Niderlandy, Irlandia i Norwegia wprowadziły działania związane ze sztuczną inteligencją do swoich strategii odnoszących się do cyfryzacji. Austria, Belgia, Czechy, Estonia, Włochy, Łotwa, Polska, Portugalia, Słowenia, Słowacja i Hiszpania w momencie publikowania komunikatu Komisji były w trakcie opracowywania takich strategii. Pozostałe państwa unijne i Szwajcaria nie rozpoczęły jeszcze w tym momencie takich działań.

żeby w okresie programowania, tj. od 2021 do 2027 roku, Unia inwestowała w sztuczną inteligencję co najmniej 1 mld euro rocznie z programów „Horyzont Europa” i „Cyfrowa Europa”. W treści komunikatu zaproponowano stworzenie warunków do nowego partnerstwa na rzecz badań naukowych i innowacji w dziedzinie sztucznej inteligencji oraz zwiększenie w Europie współpracy między środowiskiem naukowym a przemysłem. Wskazano jednocześnie konieczność utworzenia Europejskiej Rady ds. Innowacji, której celem powinno być wsparcie najnowocześniejszych technologii i najbardziej innowacyjnych przedsiębiorstw typu start-up. Zwrócono uwagę na konieczność wspierania godnych zaufania technologii sztucznej inteligencji i ich rozpowszechniania³⁷. Stwierdzono, że istnieje potrzeba dostosowania programów i systemów nauczania oraz szkoleń w celu lepszego przygotowania społeczeństwa europejskiego na sztuczną inteligencję. Podniesiono konieczność rozwijania europejskiej przestrzeni danych mającej ważne znaczenie dla rozwoju sztucznej inteligencji³⁸. Zwrócono uwagę na potrzebę opracowania wytycznych dotyczących etyki i zapewnienia podstaw prawnych sprzyjających innowacjom. Przypomniano, że Komisja powierzyła niezależnej grupie ekspertów wysokiego szczebla ds. sztucznej inteligencji zadanie przygotowania projektu wytycznych dotyczących etyki związanej ze sztuczną inteligencją. Podkreślono, że pierwsza wersja tego dokumentu powinna zostać opublikowana pod koniec 2018 roku, a w marcu następnego roku po przeprowadzeniu powszechnej konsultacji za pośrednictwem europejskiego sojuszu na rzecz sztucznej inteligencji eksperci przedstawią Komisji ostateczną wersję wytycznych. Celem tych działań ma być wprowadzenie europejskiego podejścia do etyki na fora międzynarodowe oraz otwarcie współpracy z państwami niebędącymi członkami Unii, które chcą dzielić z Unią te same wartości³⁹. W komunikacie podkreślono, że dalszy rozwój sztucznej inteligencji wymaga rozwiązań elastycznych, żeby wspierać innowacje, ale jednocześnie zapewnić wysoki poziom ochrony i bezpieczeństwa. Zadeklarowano, że Komisja opublikuje do połowy 2019 roku sprawozdanie dotyczące ewentualnych luk w normach prawnych dotyczących bezpieczeństwa i odpowiedzialności w odniesieniu do sztucznej inteligencji

37 Szczegółowe informacje na ten temat zostały określone w sekcji C „Skoordynowanego planu...”.

38 Wskazano, że szczególnie obiecujące jest zastosowanie sztucznej inteligencji w dziedzinie opieki zdrowotnej. Zadeklarowano, że w 2020 r. Komisja, we współpracy z państwami członkowskimi, wesprze za pośrednictwem programu „Horyzont 2020” rozwój wspólnej bazy danych obrazów zdrowotnych.

39 <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-ai-alliance> [dostęp: 12.10.2022].

oraz kierunków rozwoju tych norm. Podniesiono także problem zastosowania sztucznej inteligencji w systemach uzbrojenia.

W załączniku do komunikatu Komisji z 7 grudnia 2008 roku „Skoordynowany plan w sprawie sztucznej inteligencji” na wielu stronach określono działania strategiczne, zasady maksymalizacji inwestycji, problemy dotyczące nauki i zdobywania umiejętności oraz odnoszące się do tworzenia wspólnej europejskiej przestrzeni danych, kwestie etyczne, zagadnienie stosowania sztucznej inteligencji w sektorze publicznym, a także odniesiono się do problemów współpracy międzynarodowej.

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego o „Skoordynowanym planie w sprawie sztucznej inteligencji”

Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, opiniując „Skoordynowany plan w sprawie sztucznej inteligencji”, poparł inicjatywę przeznaczenia większych środków na innowacje, infrastrukturę, edukację i szkolenia związane ze sztuczną inteligencją poprzez instrumenty finansowe Unii. Wezwał jednocześnie państwa członkowskie do podjęcia niezbędnych kroków do osiągnięcia celów określonych w „Skoordynowanym planie...”⁴⁰. W treści opinii wskazano, że proponuje się w nim wspólne działania w czterech obszarach, a mianowicie: zwiększania inwestycji, zwiększania dostępności danych, wspierania talentów i umiejętności oraz zapewnianie zaufania. Dodano, że wezwano państwa członkowskie do opracowania krajowych strategii dotyczących sztucznej inteligencji do połowy 2019 roku. W dalszej części opinii podkreślono, że Europejski Komitet z zadowoleniem przyjął „Skoordynowany plan...” jako ważny krok w kierunku poprawy wdrażania strategii. Przypomniano, że w swojej poprzedniej opinii Komitet przedstawił uwagi dotyczące tej strategii⁴¹. Nawiązano

40 Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Skoordynowany plan w sprawie sztucznej inteligencji”, Dz. Urz. UE 2019, C 240, s. 51. Opinia została przyjęta przez Sekcję Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji 2 kwietnia 2019 r., a 15 maja tegoż roku na sesji plenarnej nr 543 większością 210 głosów „za”, przy dwóch głosach „przeciw” i jednym wstrzymującym się. Sprawozdawczynią była Tellervo Kylä-Harukka-Ruonala.

41 Dz. Urz. UE 2018, C 440, s. 51.

także do opinii Europejskiego Komitetu w sprawie programu „Cyfrowa Europa”⁴² oraz do opinii przygotowanych przez Europejski Komitet z własnej inicjatywy w sprawie różnych aspektów sztucznej inteligencji⁴³. W opinii wskazano, że ważne jest to, żeby środki wykonawcze były planowane na szczeblu zarówno Unii Europejskiej, jak i państw członkowskich, gdyż trzeba pamiętać, że kompetencje Unii i państw członkowskich różnią się w poszczególnych obszarach polityki. Ponadto stwierdzono, że oprócz współpracy i koordynacji między decydentami politycznymi na różnych szczeblach konieczna jest również współpraca między wszystkimi podmiotami społeczeństwa. W treści opinii wezwano do pilnego wdrożenia strategii, gdyż postępy w opracowaniu i wprowadzaniu sztucznej inteligencji poza Unią przebiegają bardzo szybko. Podkreślono, że Unia i państwa członkowskie powinny ściśle trzymać się długoterminowych celów strategii.

Zaproponowano, żeby Unia przyjęła zasady zrównoważonego rozwoju jako podejście przewodnie dla przyszłego rozwoju sztucznej inteligencji. Zauważono przy tym, że zrównoważony rozwój z jego trzema wymiarami wymaga polityki i środków, które wzmacniają gospodarkę i tworzą dobrobyt społeczeństwa, a jednocześnie przyczyniają się do zmniejszenia wpływu na klimat i środowisko. Strategie związane ze sztuczną inteligencją muszą być opracowywane z punktu widzenia podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, w tym przedsiębiorstw, pracowników i konsumentów. Za konieczne uznano zminimalizowanie zagrożeń, jakie sztuczna inteligencja może rodzić dla procesów demokratycznych, umożliwiając manipulowanie tymi procesami. Podkreślono znaczenie „niepozostawiania nikogo w tyle” w rozwoju i wprowadzaniu sztucznej inteligencji. Unia powinna w pełni wykorzystać sztuczną inteligencję w analizie prognostycznej w sektorach takich, jak: opieka zdrowotna, transport oraz praca.

42 Ibidem 2019, C 62, s. 292. Opinia ta została wydana już po opublikowaniu komunikatu Komisji „Skoordynowany plan...” 7 grudnia 2018 r.

43 Ibidem 2017, C 288, s. 43; C 345, s. 52; 2018, C 440, s. 1; 2019, C 190, s. 17. Analiza wskazanych dokumentów dowodzi, że w Dz. Urz. UE 2017, C 288, s. 43 znajduje się opinia Komitetu Ekonomiczno-Społecznego przyjęta na sesji plenarnej 31 maja 2017 r. i dotycząca czterech różnych aspektów odnoszących się do trzech dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady oraz jednego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady, ale żadna z tych kwestii nie dotyczy bezpośrednio problematyki sztucznej inteligencji. Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wpływ cyfryzacji i robotyzacji transportu na kształtowanie polityki UE” (Dz. Urz. UE 2017, C 345, s. 52) odnosi się do ważnych kwestii automatyzacji, robotyzacji i cyfryzacji transportu, nie dotyka zaś problematyki sztucznej inteligencji.

Wskazano, że w Unii dochodzi do wielu wydarzeń związanych z rozwojem i wprowadzaniem sztucznej inteligencji, dlatego podkreślono, że powinna ona zwiększyć wysiłki na rzecz poprawy swojej konkurencyjności poprzez koncentrację na inwestycjach w innowacje i infrastrukturę oraz dalszy rozwój jednolitego rynku. Podkreślono, że Europejski Komitet popiera inicjatywy zmierzające do przeznaczenia większych środków na rozwój i wprowadzanie sztucznej inteligencji. Wskazano, że takie instrumenty, jak: „Horyzont Europa”, „Cyfrowa Europa”, „InvestEU” i Europejski Fundusz na rzecz Inwestycji Strategicznych, są cenne i niezbędne, dlatego że służą pobudzaniu innowacji w dziedzinie sztucznej inteligencji i inwestycji w nią. Zadeklarowano poparcie planów Komisji dotyczących zacieśnienia współpracy transgranicznej, partnerstw i sieci za pomocą powiązanych ze sobą centrów doskonałości badawczej, ośrodków badawczych i centrów innowacji cyfrowych. Wezwano do zwiększenia inwestycji w technologię i infrastrukturę wymaganą przez sztuczną inteligencję oraz aplikacje wykorzystujące sztuczną inteligencję.

Konstatując, jako że sztuczna inteligencja opiera się głównie na danych, dlatego Europejski Komitet uznał, że ważne znaczenie ma zapewnienie jakości, dostępności, interoperacyjności i sprawnego przepływu danych z jednoczesnym zagwarantowaniem ich ochrony i prywatności. Europejski Komitet poparł w opinii inicjatywy Komisji dotyczące utworzenia wspólnej europejskiej przestrzeni danych. Wezwał do stworzenia warunków sprzyjających tworzeniu europejskich płaszczyzn wymiany danych, a także programów wspierających innowacje. W dalszej części wezwano decydentów politycznych do rozważenia instrumentów politycznych ważnych z punktu widzenia sztucznej inteligencji.

Ponieważ ludzie nie są w dostatecznym stopniu świadomi możliwości, jakie daje im sztuczna inteligencja, przy czym wyraźne są obawy dotyczące kontroli nad maszyną, więc istnieje potrzeba zwiększenia świadomości korzyści, jakie sztuczna inteligencja stwarza dla ogółu społeczeństwa. Wezwano państwa członkowskie do reagowania na nowe zapotrzebowania i umiejętności w warunkach sztucznej inteligencji. Za potrzebne uznano reformy programów nauczania od szkół podstawowych po uniwersytety, szczególnie nauk ścisłych, technologii, inżynierii i matematyki. Powinno się zapewnić obywatelom możliwość przekwalifikowania się, przy czym regułą powinno być uczenie się przez całe życie i kształcenie ustawiczne.

Za konieczne uznano zwiększenie zaufania do sztucznej inteligencji. W tym kontekście poparto wytyczne dotyczące etyki opracowane przez europejską grupę ekspertów wysokiego szczebla. Stwierdzono, że obawy związane ze sztuczną inteligencją przypuszczalnie zmniejszą się wraz z rosnącą wiedzą o niej,

o sposobach jej wykorzystania oraz o zasadach podejmowanych przez nią decyzji. W opinii podkreślono, że stworzy to podstawy zaufania do sztucznej inteligencji przez umożliwienie krytycznego myślenia i uwzględnienia zasadniczych kwestii takich jak problem „zachowania kontroli przez człowieka”. Podkreślono, że zaufanie zależy także od takich praktycznych aspektów jak przyjazność dla użytkownika. W dalszej części opinii Komitet zaaprobował opracowane przez europejską grupę ekspertów wysokiego szczebla ds. sztucznej inteligencji wytyczne w dziedzinie etyki dotyczące zaufania do sztucznej inteligencji. Podkreślił, że kluczowe znaczenie mają otwarte, odpowiednie i wiarygodne dane oraz przejrzystość decyzji. Wezwał do powszechnych dyskusji o skutkach profilowania ludzi i niezbędnych warunków do kwestionowania decyzji w sprawie sztucznej inteligencji.

Komitet zwrócił uwagę na konieczność rozważania kwestii etycznych w zrównoważonym rozwoju, ponieważ obejmują one głównie aspekty związane z działalnością człowieka i w tej sytuacji wchodzą w zakres społecznego wymiaru zrównoważonego rozwoju. Zwrócił uwagę, że sztuczna inteligencja powinna uwzględniać aspekty środowiskowe związane ze zmianą klimatu i zasobami naturalnymi, w tym zrównoważone wykorzystanie energii i surowców oraz unikanie sztucznego skracania cyklu życia produktów. Zauważył, że zrównoważony rozwój wymaga, żeby rozwiązania w dziedzinie sztucznej inteligencji były racjonalne z ekonomicznego punktu widzenia, tj. wydajne, rentowne i konkurencyjne. Podkreślił, że sztuczna inteligencja winna przynosić korzyści społeczeństwu w duchu zrównoważonego rozwoju, przyczyniać się do dobrobytu gospodarczego, społecznego oraz do dobrostanu w dziedzinie zdrowia. Zwrócił uwagę na wpływ sztucznej inteligencji na ochronę środowiska.

Europejski Komitet podniósł, że można zwiększyć zaufanie do sztucznej inteligencji dzięki polityce publicznej skoncentrowanej na obywatelu i poprzez zaangażowanie przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego w opracowywanie strategii politycznych i środków związanych ze sztuczną inteligencją. Cel taki może sektor publiczny osiągnąć poprzez zorientowaną na obywatela administrację, w której sztuczna inteligencja mogłaby odegrać znaczącą rolę dzięki usprawnieniu i lepszemu dostosowaniu procesów administracyjnych. Zwrócił uwagę, że rozwój sztucznej inteligencji musi odbywać się w pełnej zgodności z prawem, niezależnie od tego, czy chodzi o przepisy dotyczące konsumentów, pracowników czy przedsiębiorstw. Konstatując istnienie wielkiej liczby przepisów mających znaczenie dla rozwoju i stosowania sztucznej inteligencji, Europejski Komitet wezwał Komisję do sfinalizowania oceny odpowiednich aktów normatywnych dotyczących bezpieczeństwa i odpowiedzialności pod kątem ich przydatności w odniesieniu do sztucznej inteligencji.

Komitet uznał, że najważniejszą rzeczą jest to, żeby zasady wiarygodnych systemów sztucznej inteligencji były przyjmowane i wprowadzane jako integralna część kultury każdej organizacji zarówno w sektorze prywatnym, jak i publicznym. Wskazał, że etyka sztucznej inteligencji ma być postrzegana jako odrębna lub różna od ogólnych zasad etyki. Kwestie etyki sztucznej inteligencji powinny być uwzględnione w ogólnych strategiach, w kodeksach etycznych i regularnych praktykach zarządzania. Podkreślił, że proaktywne przyjęcie wiarygodnych systemów sztucznej inteligencji można wzmocnić przez włączenie aspektów etycznych do programów kształcenia twórców i użytkowników sztucznej inteligencji. Zadeklarował, że Europejski Komitet jest gotów ze swej strony rozpowszechniać informacje dotyczące aspektów etycznych wśród podmiotów społeczeństwa obywatelskiego.

Komunikat Komisji „Budowanie zaufania do sztucznej inteligencji ukierunkowanej na człowieka” z 8 kwietnia 2019 roku

W komunikacie Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Budowanie zaufania do sztucznej inteligencji ukierunkowanej na człowieka” z 8 kwietnia 2019 roku⁴⁴ wskazano korzyści, jakie sztuczna inteligencja niesie ze sobą. Wspomniano, że jest to technologia strategiczna, która obecnie rozwija się i jest wykorzystywana w szybkim tempie na całym świecie. Niesie ona ze sobą nowe wyzwania dla przyszłości pracy, ale rodzi także wątpliwości natury prawnej i etycznej. Przypomniano, że w celu przezwyciężenia tych problemów i w jak największym stopniu wykorzystania możliwości sztucznej inteligencji Komisja opublikowała strategię europejską, która stawia w centrum rozwoju człowieka – „sztuczna inteligencja ukierunkowana na człowieka”. Uznano, że jest to trój- i czteropłaszczyznowe podejście do zwiększenia zdolności technologicznych i przemysłowych Unii Europejskiej oraz wykorzystania sztucznej inteligencji w całej gospodarce, a także przygotowania się do zmian społeczno-gospodarczych oraz zapewnienia odpowiednich norm etycznych i prawnych. Jeżeli chodzi o działania dotyczących strategii na rzecz sztucznej inteligencji, to Komisja wraz z państwami członkowskimi wypracowała skoordynowany plan

44 COM(2019) 168 final, Bruksela 8 kwietnia 2019 r.

w dziedzinie sztucznej inteligencji, który to plan przedstawiła w grudniu 2018 roku⁴⁵. Jego celem było stworzenie synergii, zebranie danych oraz zwiększenie wspólnych inwestycji. Chodziło przy tym o wzmocnienie współpracy transgranicznej oraz mobilizację wszystkich zainteresowanych podmiotów w celu zwiększenia inwestycji publicznych i prywatnych⁴⁶. Przypomniano, że europejska strategia sztucznej inteligencji oraz skoordynowany plan jasno wskazują, że zaufanie jest warunkiem wstępnym do zapewnienia podejścia do sztucznej inteligencji ukierunkowanego na człowieka. Podkreślono, że sztuczna inteligencja nie jest celem samym w sobie, ale narzędziem, które musi służyć ludziom do zwiększenia ich dobrostanu, dlatego trzeba zadbać o wiarygodność sztucznej inteligencji. Przypomniano, że podstawą działania Unii są wartości takie, jak: poszanowanie godności osoby ludzkiej, wolność, demokracja, równość, praworządność, poszanowanie praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne dla społeczeństw wszystkich państw członkowskich, w których panuje pluralizm, niedyskryminacja, tolerancja, sprawiedliwość, solidarność i równość. Wskazano, że Karta praw podstawowych Unii Europejskiej ujmuje w jednym tekście wszystkie prawa jednostki, prawa obywatelskie, polityczne, gospodarze i społeczne, z których korzystają mieszkańcy Unii. Unia dysponuje mocnymi filarami prawnymi określającymi globalny standard w odniesieniu do sztucznej inteligencji ukierunkowanej na człowieka. Przypomniano, że przyjęty niedawno akt w sprawie cyberbezpieczeństwa przyczynił się do wzmocnienia zaufania do internetu, a przygotowywane rozporządzenie w sprawie prywatności i łączności elektronicznej⁴⁷ zmierza do tego celu. Przypomniano, że technologia sztucznej inteligencji powinna być rozwijana w sposób, który stawia człowieka w centrum, a zastosowania sztucznej inteligencji powinny być zgodne nie tylko z prawem, lecz także z zasadami etycznymi. Podkreślono, że na każdym etapie rozwoju sztucznej inteligencji należy zapewnić różnorodność pod względem płci, pochodzenia rasowego lub etnicznego, religii lub przekonań, niepełnosprawności i wieku. Zauważono, że istnieje potrzeba opracowania wytycznych dotyczących etyki na podstawie istniejących norm prawnych. Zasady te powinny być jednakowe we wszystkich państwach członkowskich.

45 COM (2018) 795.

46 Komisja podwoiła swoje inwestycje w sztuczną inteligencję w ramach programu „Horyzont 2020”, planuje inwestować dalsze środki corocznie z programów „Horyzont Europa” oraz „Cyfrowa Europa”.

47 COM (2017) 10.

Przypomniano, że z tego właśnie względu Komisja utworzyła grupę ekspertów wysokiego szczebla ds. sztucznej inteligencji⁴⁸, która opracowała wytyczne odnośnie do etyki oraz przygotowała katalog zaleceń dotyczących powszechnej polityki w dziedzinie sztucznej inteligencji. Jednocześnie utworzono Europejski Sojusz na Rzecz Sztucznej Inteligencji⁴⁹. Wspomniana grupa ekspertów wysokiego szczebla opublikowała pierwszy projekt wytycznych dotyczących etyki, który to projekt po spotkaniach i konsultacjach został poprawiony i opublikowany w marcu 2019 roku.

We wspomnianych wytycznych stwierdzono, że do osiągnięcia „wiarygodnej sztucznej inteligencji” konieczne jest zachowanie i zaistnienie trzech elementów. Po pierwsze, powinna być ona zgodna z przepisami prawa, po drugie rozwijana z poszanowaniem zasad etycznych, po trzecie ma być solidna. Na tej podstawie określono siedem najważniejszych wymogów, które powinny być spełnione, żeby sztuczną inteligencję można uznać za wiarygodną. Wśród tych wymogów wskazano: przewodnią i nadzorczą rolę człowieka; techniczną solidność i bezpieczeństwo; ochronę prywatności i danych; przejrzystość; różnorodność, niedyskryminację i sprawiedliwość; dobrostan społeczny i środowiskowy; odpowiedzialność. Wskazano, że nie mają one charakteru wiążącego, ponieważ jako takie nie tworzą żadnych nowych zobowiązań prawnych, ale osiągnięcie porozumienia w sprawie kluczowych wymogów wobec systemu sztucznej inteligencji jest pierwszym, ważnym krokiem w kierunku wypracowania wytycznych dotyczących etycznej sztucznej inteligencji. W dalszej części dokumentu przedstawiono plan, według którego będą przebiegały prace. Przewidziano, że na początku 2020 roku zostanie dokonany przegląd i aktualizacja wytycznych, a Komisja oceni wyniki i zaproponuje dalsze działania.

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie komunikatu Komisji „Budowanie zaufania do sztucznej inteligencji ukierunkowanej na człowieka”

Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, opiniując komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu

⁴⁸ *High-level expert group on artificial intelligence*, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/high-level-expert-group-artificial-intelligence> [dostęp: 14.10.2022].

⁴⁹ *The European AI Alliance*, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/european-ai-alliance> [dostęp: 14.10.2022].

Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Budowanie zaufania do sztucznej inteligencji ukierunkowanej na człowieka”⁵⁰, przypomniał, że powstał on na podstawie prac grupy ekspertów wysokiego szczebla, którą Komisja utworzyła w czerwcu 2018 roku. Zwrócono uwagę, że Komisja, powołując ekspertów, określiła siedem wymogów, którym powinien odpowiadać ostateczny projekt. Komisja rozpoczęła także fazę pilotażową z udziałem wielu zainteresowanych stron. W jej trakcie skoncentrowano się na liście kontrolnej, którą grupa ekspertów wysokiego szczebla sporządziła w odniesieniu do każdego z kluczowych wymogów. Podkreślono, że na początku 2020 roku wspomniana grupa dokona przeglądu i aktualizacji listy kontrolnej, a Komisja zaproponuje w razie konieczności nowe środki.

Wywiedziono, że sztuczna inteligencja nie jest celem samym w sobie, lecz narzędziem, które może spowodować radykalne pozytywne przemiany. Ponieważ jednocześnie niesie ze sobą pewne ryzyko, więc konieczne jest opracowanie zasad korzystania ze sztucznej inteligencji. Formułując wnioski i zalecenia, Europejski Komitet podkreślił, że Komisja powinna przedsięwziąć środki mające na celu przewidywanie niewłaściwego wykorzystywania sztucznej inteligencji oraz uczenia się maszyn. Zauważono, że niewłaściwe wykorzystywanie sztucznej inteligencji powinno być zakazane. Za konieczne uznano uregulowanie wprowadzania na rynek produktów, które mogą zostać wykorzystane w złej intencji. Wskazano, że Komisja powinna propagować rozwój systemów sztucznej inteligencji ukierunkowanych na konkretne zastosowania, które pozwoliłyby przyspieszyć transformację ekologiczną i klimatyczną. Za konieczne uznano określenie wyzwań, które można rozwiązać za pomocą kodeksów etycznych, samoregulacji i dobrowolnych zobowiązań, a które na podstawie środków regulacyjnych i prawnych, uzupełnionych o monitorowanie, a w razie niezastosowania się do wymogów – z wykorzystaniem sankcji. Dodano, że w każdym przypadku systemy sztucznej inteligencji muszą być zgodne z obowiązującym prawodawstwem⁵¹.

50 Dz. Urz. UE 2020, C 47, s. 64. Opinia została przyjęta na 547 sesji plenarnej 30 października 2019 r. większością 198 głosów „za”, przy jednym głosie przeciwnym i czterech wstrzymujących się. Sprawozdawczynią była Franca Salis-Mavinier.

51 W opinii zauważono, że sztuczna inteligencja wymaga podejścia obejmującego zarówno aspekty techniczne, jak i społeczne oraz etyczne. Europejski Komitet z zadowoleniem przyjął chęć opracowania przez Unię ukierunkowanego na człowieka podejścia do sztucznej inteligencji, zgodnego z jej fundamentalnymi wartościami: poszanowaniem godności ludzkiej, wolnością, demokracją, równością i niedyskryminacją, praworządnością i poszanowaniem praw człowieka. Potwierdzono sformułowaną w swojej opinii z inicjatywy

Podniesiono, że Komisja powinna propagować dialog społeczny w celu włączenia pracowników w zastosowanie systemów sztucznej inteligencji. W opinii podkreślono, że godna zaufania sztuczna inteligencja zakłada kontrolę człowieka nad maszyną i informowanie obywateli o zastosowaniu systemów sztucznej inteligencji. Zwrócono uwagę, że systemy te powinny być w miarę możliwości wyjaśniane, a jeżeli okazałoby się to niemożliwe, to należy dostarczać obywatelom i konsumentom informacji o ograniczeniach i zagrożeniach związanych z tymi systemami⁵². Stwierdzono, że niezbędne jest opracowanie przepisów przeciwdziałających „pojawiającym się zagrożeniom”⁵³. Europejski Komitet opowiedział się za stworzeniem solidnego systemu certyfikacji opartego na procedurach testowych, które umożliwiłyby przedsiębiorcom potwierdzenie wiarygodności i bezpieczeństwa swoich systemów. Zauważono, że przejrzystość, identyfikowalność i wytłumaczalność procesu podejmowania decyzji na podstawie algorytmu są wyzwaniem technicznymi, które wymagają wsparcia w postaci instrumentów Unii takich jak program „Horyzont Europa”. Ochrona prywatności i danych osobowych – zdaniem Europejskiego Komitetu – określi poziom zaufania obywateli i konsumentów do sztucznej inteligencji. Zauważono, że własność danych, ich kontrola i wykorzystanie przez przedsiębiorstwa i organizacje to kwestie, które należy uregulować w szczególności w odniesieniu do internetu rzeczy. Europejski Komitet podniósł, że zachęca Komisję, żeby zważywszy na rozwój technologii, dokonywała regularnego przeglądu ogólnego rozporządzenia o ochronie danych (RODO) i związanych z nim przepisów⁵⁴. Podkreślono ponadto, że Europejski Komitet jest

własnej zatytułowanej „Sztuczna inteligencja: przewidywanie jej wpływu na pracę w celu zapewnienia sprawiedliwej transformacji” (Dz. Urz. UE 2018, C 440, s. 1) potrzebę informowania pracowników i ich przedstawicieli oraz przeprowadzania z nimi konsultacji podczas wprowadzania systemów sztucznej inteligencji mogących zmienić organizację pracy, w tym nadzór i kontrolę, a także systemy oceny i naboru pracowników.

52 Przypomniano tu wcześniejszą opinię wydaną z inicjatywy własnej przez Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny „Sztuczna inteligencja: wpływ sztucznej inteligencji na jednolity rynek (cyfrowy), produkcję, konsumpcję, zatrudnienie i społeczeństwo” (Dz. Urz. UE 2017, C 288, s. 1) – treść tej opinii omówiono wyżej.

53 *Emerging risks*, <https://osha.europa.eu/en/emerging-risks> [dostęp: 14.10.2022]. Podkreślono, że niezbędne jest opracowanie przepisów w celu niedopuszczenia do tego, żeby automatyczne systemy przynosiły szkodę lub wyrządzały krzywdę człowiekowi. Uznano, że należy przeszkolić pracowników ze współpracy z maszyną, wskazano, że w nagłych przypadkach istnieje możliwość jej unieruchomienia.

54 Zob. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), Dz. Urz. UE 2016, L 119, s. 1, z późn. zm.

zdania, że niezbędne jest rozważenie możliwego wkładu systemów sztucznej inteligencji w ograniczanie emisji gazów cieplarnianych, zwłaszcza w sektorach przemysłu, transportu, energii, budownictwa i rolnictwa. Komitet zaapelował, żeby kwestie zmiany klimatu i transformacji cyfrowej były rozważane wspólnie. Podniósł, że kontrola systemów sztucznej inteligencji może być niewystarczająca do określenia zakresu odpowiedzialności i wzbudzenia zaufania. Zalecił nadać priorytet stworzeniu jasnych przepisów, które w przypadku niespełnienia zasad obarczałyby odpowiedzialnością podmioty posiadające osobowość prawną, czyli osoby fizyczne lub prawne. Jednocześnie wezwano Komisję do zbadania w trybie priorytetowym możliwości ubezpieczenia systemów sztucznej inteligencji. Zaproponowano opracowanie „europejskiego certyfikatu zaufanego przedsiębiorstwa w sektorze sztucznej inteligencji” na podstawie m.in. listy oceniającej zaproponowanej przez grupę ekspertów wysokiego szczebla do spraw sztucznej inteligencji. Wskazano, że Unia Europejska musi dążyć do tego, żeby uregulowania w sprawie sztucznej inteligencji wykroczyły poza granice europejskie. Uznano, że konieczne jest stworzenie międzynarodowego porozumienia w sprawie godnej zaufania sztucznej inteligencji, które to porozumienie umożliwi opracowanie międzynarodowych norm i regularne sprawdzanie ich adekwatności.

Sztuczna inteligencja ukierunkowana na człowieka wymaga – jak stwierdził w opinii Europejski Komitet – podejścia obejmującego aspekty techniczne, a także społeczne i etyczne. Komitet z zadowoleniem przyjął chęć opracowania przez instytucje Unii podejścia do sztucznej inteligencji zgodnego z leżącymi u jej podstaw wartościami, a mianowicie: poszanowaniem godności ludzkiej, wolnością, demokracją, równością i niedyskryminacją, praworządnością oraz poszanowaniem praw człowieka. W opinii wskazano, że zaufanie do sztucznej inteligencji ukierunkowanej na człowieka narodzi się z potwierdzenia wartości i zasad z jasno określonych aktów prawnych i wytycznych w dziedzinie etyki obejmujących zasadnicze wymogi. Niezbędne jest rozpoznanie wśród licznych wyzwań związanych ze sztuczną inteligencją tych, którym będzie trzeba stawić czoła za pomocą środków regulacyjnych i legislacyjnych połączonych z ustalonymi w przepisach mechanizmami monitorowania oraz ewentualnie sankcjami w razie niestosowania się do wspomnianych środków. Należy ponadto rozpoznać wyzwania, którym będzie można sprostać na podstawie kodeksu etycznego, samoregulacji i dobrowolnych zobowiązań. Europejski Komitet z zadowoleniem zauważył, że Komisja uwzględniła wskazane przez niego zasady, z ubolewaniem jednak stwierdził, że nie zaproponowała na obecnym etapie konkretnych środków mających na celu rozproszenie

uzasadnionych obaw w dziedzinie praw konsumentów, bezpieczeństwa i systemów odpowiedzialności.

W opinii wskazano, że systemy sztucznej inteligencji muszą być zgodne z obowiązującymi aktami prawnymi, w szczególności w odniesieniu do ochrony danych osobowych, odpowiedzialności za produkt, ochrony konsumentów, niedyskryminacji, kwalifikacji zawodowych oraz informowania pracowników i przeprowadzania z nimi konsultacji w miejscu pracy. Dodano, że należy zapewnić dostosowanie tych przepisów do nowych wyzwań związanych z cyfryzacją i sztuczną inteligencją⁵⁵. Przechodząc do uwag szczegółowych, Europejski Komitet stwierdził, że zgadza się z zaproponowanym przez Komisję podejściem do kontroli człowieka nad maszyną oraz ze stanowiskiem, że korzystanie z systemów sztucznej inteligencji w żadnym wypadku nie podważy niezależności ludzkiej ani nie spowoduje negatywnych skutków. Podkreślono, że konieczne jest rzetelne informowanie obywateli o wykorzystaniu systemów sztucznej inteligencji, a tam, gdzie jest to możliwe, żeby ich użytkownicy otrzymywali ostrzeżenia o ograniczeniach i zagrożeniach związanych z systemem.

Szczególną uwagę Europejski Komitet poświęcił ryzyku nadużywania systemów sztucznej inteligencji⁵⁶. W opinii wskazano, że niezbędne jest ustanowienie jasnych przepisów w celu niedopuszczenia do sytuacji, w której współpraca między człowiekiem a maszyną doprowadziłaby do szkód dla ludzi⁵⁷. Komitet podkreślił, że pracownicy powinni zostać przeszkoleni ze stosowania sztucznej inteligencji i robotyki.

55 Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny wskazał w opinii, że przywiązuje największą wagę do przyszłych metod tej oceny, a także opracowania wskaźników, które mogłyby zostać uwzględnione w celu przeprowadzenia oceny. Projekt listy kontrolnej sporządzonej przez grupę ekspertów wysokiego szczebla jest punktem wyjścia do wdrażania takich procedur. Przy okazji podkreślono, że pozytywne przemiany, które niesie ze sobą sztuczna inteligencja w dziedzinie rozwoju gospodarczego, zrównoważonego charakteru procesów produkcji i konsumpcji (w szczególności energii) oraz poprawy wykorzystania zasobów, powinny być korzystne dla wszystkich państw, a w nich – dla wszystkich obywateli.

56 Dostrzegając je w gromadzeniu bez nadzoru danych osobowych, danych dotyczących zdrowia, w wymianie danych z osobami trzecimi oraz w ryzyku pojawiającym się w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy.

57 Podkreślono, że w odniesieniu do robotów współpracujących ustanowiona przez Międzynarodową Organizację Normalizacyjną (ISO) norma dotycząca producentów, podmiotów zajmujących się integracją technologii i użytkowników dostarcza wytycznych w sprawie tworzenia i organizacji przestrzeni roboczej oraz ograniczenia ryzyka, na które mogą zostać narażone poszczególne osoby. Zob. ISO/TS 15066: 2016 Robots and robotic devices – Collaborative robots.

Europejski Komitet opowiedział się za stworzeniem europejskich standardów ochrony oraz solidnego systemu certyfikacji na podstawie procedur badawczych, które umożliwiałyby przedsiębiorcom potwierdzenie wiarygodności używanych systemów sztucznej inteligencji. Podkreślił także znaczenie możliwości ubezpieczenia systemów sztucznej inteligencji, uznał, że kwestia ta powinna być szybko uregulowana.

Z niezadowoleniem odnotowano, że Komisja w niewielkim stopniu porusza kwestię szkodliwego zastosowania sztucznej inteligencji i uczenia się maszyn, mimo że przestrzega przed tym wielu badaczy. Za korzystne uznano uwzględnienie tych zaleceń badaczy, które dotyczą bezpieczeństwa cyfrowego, bezpieczeństwa fizycznego i bezpieczeństwa politycznego⁵⁸. Przy okazji wskazano, że badacze, inżynierowie i organy publiczne muszą ze sobą ściśle współpracować w celu zapobieżenia ryzyku.

Odnosząc się do stanowiska Komisji w sprawie właściwego zarządzania dostępem do danych, Europejski Komitet stwierdził, że czas wyjść poza takie ogólniki. Zauważył, że stopień zaufania obywatela do systemów sztucznej inteligencji będzie decydował o rozwoju tych systemów. Podkreślił, że do uregulowania w dużej mierze pozostają takie kwestie, jak: własność danych, ich kontrola i wykorzystanie przez przedsiębiorstwa i organizacje. Zaznaczono, że budzi wątpliwości np. ilość i rodzaj danych przekazywanych przez samochody ich producentom. Podkreślono, że konsumenci, pomimo zasady uwzględnienia ochrony prywatności, już w fazie projektowania dysponują bardzo ograniczonymi informacjami na temat przekazywania takich danych bądź informacji takich w ogóle nie posiadają i nie ma żadnego sposobu, żeby takie dane kontrolować. Dlatego też Europejski Komitet wezwał Komisję, żeby ze względu na rozwój technologii dokonała przeglądu RODO i związanych z tym rozporządzeniem przepisów.

Zdaniem Europejskiego Komitetu wytłumaczalność procesu podejmowania decyzji na podstawie algorytmu jest niezbędna do zrozumienia mechanizmów jako takich, a także logiki procesów podejmowania decyzji oraz sposobu, w jaki systemy sztucznej inteligencji na nie wpływają. Skonstatowano,

58 Omawiając bezpieczeństwo cyfrowe, wskazano na ataki cybernetyczne, wykorzystanie słabości ludzi i sztucznej inteligencji oraz *data poisoning*. Odnośnie do bezpieczeństwa fizycznego wskazano hakowanie autonomicznych systemów, w tym pojazdów autonomicznych, dronów i broni automatycznej, w kwestii zaś bezpieczeństwa politycznego zwrócono uwagę na masowe gromadzenie danych osobowych, ukierunkowaną propagandę, manipulację wideo itp.

że opracowanie standardowych procedur badawczych dla systemów uczenia maszynowego pozostaje wyzwaniem technicznym i wymaga wsparcia takich instrumentów unijnych, jak program „Horyzont Europa”. Europejski Komitet zgodził się ze stanowiskiem Komisji, że systemy sztucznej inteligencji powinny być rozpoznawalne jako takie, zapewniając, że użytkownicy będą świadomi tego, że wchodzi w interakcję z systemem sztucznej inteligencji. Zauważono, że może się to dziać w relacji między pacjentem a pracownikiem służby zdrowia oraz podczas świadczenia profesjonalnych usług związanych ze zdrowiem i dobrostaniem obywateli. Podkreślono, że użytkownik lub konsument musi być też informowany o usługach świadczonych przez człowieka. Stwierdzono, że liczne systemy sztucznej inteligencji wymagają *de facto* dużego nakładu pracy ludzkiej, często niewidocznej dla użytkowników. Podkreślono, że wiąże się z tym brak przejrzystości wobec użytkowników i konsumentów usług, a także pewna forma wykorzystania pracy ukrytej i nieuznanej. Zdaniem Europejskiego Komitetu konsument powinien być informowany o systemach sztucznej inteligencji wbudowanych w nabywane produkty i musi mieć nieprzerwanie możliwość dostępu do swoich danych i ich kontroli.

Europejski Komitet stwierdził, że niektóre zastosowania sztucznej inteligencji umożliwiające modelowanie profili obywateli, użytkowników i konsumentów rodzą ryzyko dyskryminacji. Wskazano, że Unia ma wiele przepisów prawnych dotyczących równego traktowania i niedyskryminacji⁵⁹. Systemy sztucznej inteligencji muszą być zgodne z tymi przepisami. Dodano, że do tych przepisów musi się dostosować prawodawstwo regulujące funkcjonowanie sztucznej inteligencji. Skonstatowano, że istnieje rzeczywiste ryzyko, że profilowanie algorytmiczne stanie się nowym potężnym narzędziem dyskryminacji, którego powstaniu Unia musi się przeciwstawić. Wezwano, żeby np. organy powołane do promowania równości kobiet i mężczyzn oraz przeciwdziałania rasizmowi odegrały aktywną rolę w monitorowaniu kontroli systemów sztucznej inteligencji w związku z ryzykiem bezpośredniej lub pośredniej dyskryminacji.

W dalszej części opinii stwierdzono, że Komisja nie przedstawiła konkretnych sposobów połączenia transformacji klimatycznej z transformacją cyfrową, zwłaszcza odnośnie do wykorzystania sztucznej inteligencji. Jednocześnie uznano, że systemy te mogłyby wnieść wkład w ograniczenie emisji gazów cieplarnianych w różnych sektorach. Europejska Komisja skonstatowała, że systemy sztucznej inteligencji można wykorzystać do rozwoju umiejętności

59 Zob. Dz. Urz. UE 2000, L 180, s. 22; L 303, s. 16; 2004, L 373, s. 37; 2006, L 204, s. 23.

społecznych, chociaż mogą się one jednocześnie przyczynić do ich pogorszenia. Zauważono, że Unia musi w większym stopniu uwzględnić niektóre wyzwania społeczne⁶⁰. Podkreślono, że skutki cyfryzacji mogą zaburzać poczucie bezpieczeństwa i wywoływać stres, dlatego też należy opracować strategię antycypowania zmian i kształcenia ustawicznego wszystkich pracowników. Wymaga to wysokiej jakości dialogu między pracodawcami a przedstawicielami pracowników przedsiębiorstwa.

Europejski Komitet stwierdził, że decyzje podejmowane przez systemy uczenia maszynowego nie są łatwe do wyjaśnienia. Podkreślono, że kontrola systemów sztucznej inteligencji może nie wystarczać do określenia zakresu odpowiedzialności i wzbudzenia zaufania. Dlatego też zalecono stworzenie przepisów, które w przypadku niespełnienia zasad obarczałyby odpowiedzialnością podmioty mające osobowość prawną, tj. osoby fizyczne lub prawne. W opinii przypomniano, że w dyrektywie w sprawie odpowiedzialności za produkty⁶¹ ustanowiono zasadę ścisłej odpowiedzialności producentów europejskich. Zdaniem Europejskiego Komitetu wdrażanie i wykorzystywanie systemów sztucznej inteligencji wymaga przyjęcia przez Unię adekwatnych przepisów dotyczących odpowiedzialności w sytuacjach, gdy produkty zawierające treści cyfrowe i związane z nimi usługi mogą się okazać niebezpieczne lub szkodliwe. Konsumenci takiej sytuacji powinni mieć dostęp do wymiaru sprawiedliwości w przypadku szkód spowodowanych przez system sztucznej inteligencji.

Na koniec stwierdzono, że należy kontynuować rozmowy dwustronne w zglobalizowanym świecie tak, żeby większość państw mogła uczestniczyć w procesach normalizacji sztucznej inteligencji i regularnie kontrolować ich stosowność.

60 Wskazano, że projektowanie niektórych aplikacji ma na celu maksymalne wydłużenie korzystania przez użytkowników z usług internetowych, np. z sieci społecznościowych, gier, nagrań wideo. Celem jest umożliwienie gromadzenia maksymalnej ilości danych dotyczących zachowań ludzkich. Wyniki badań wskazują, że efektem jest wzrost poziomu lęku i agresji, brak snu, wpływ na edukację, stosunki społeczne, zdrowie i dobrostan.

61 Dyrektywa Rady z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe, Dz. Urz. UE 1985, L 210, s. 29.

Opinia rozpoznawcza Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Cyfryzacja, sztuczna inteligencja i kapitał własny – jak wzmocnić Unię Europejską w globalnym wyścigu umiejętności i kształcenia przyszłości przy jednoczesnym zapewnieniu włączenia społecznego”

Na sesji plenarnej Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego 25 września 2019 roku jednogłośnie przyjęto opinię „Cyfryzacja, sztuczna inteligencja i kapitał własny – jak wzmocnić Unię Europejską w globalnym wyścigu umiejętności i kształcenia przyszłości przy jednoczesnym zapewnieniu włączenia społecznego”⁶². Opinia ta, nazywana przez Europejski Komitet opinią rozpoznawczą, była odpowiedzią na pytanie fińskiej prezydencji UE dotyczące sposobów wzmocnienia Unii w globalnym wyścigu umiejętności i kształcenia przyszłości z jednoczesnym zapewnieniem włączenia społecznego w kontekście cyfryzacji i sztucznej inteligencji. Podkreślono, że Europejski Komitet sporządził ostatnio wiele opinii na temat konsekwencji cyfryzacji i sztucznej inteligencji dla przyszłości pracy, zapotrzebowania na umiejętności, potrzeb inwestycyjnych, a także aspektów etycznych związanych ze sztuczną inteligencją⁶³.

We wstępie do omawianej opinii zwrócono uwagę, że skupia się ona na wzajemnym połączeniu umiejętności cyfrowych i umiejętności związanych ze sztuczną inteligencją, a także konkurencyjności i włączeniu społecznym, bez uwzględniania innych, przyszłych umiejętności, które będą potrzebne do reagowania np. na zmianę klimatu. Wywiedziono, że ze względu na szybki postęp cyfryzacji i sztucznej inteligencji Unia musi się dobrze przygotować do udziału w światowej konkurencji. Skonstatowano, że główną rolę odgrywa tu poprawa umiejętności i kompetencji, a to wymaga aktywnego rozwoju kształcenia i szkolenia, co powinno również wspierać ludzi w zaspokajaniu zmieniających się potrzeb i w kształtowaniu postępu przez śledzenie jego różnych form i skutków. Zauważono, że cyfryzacja i sztuczna inteligencja są na różne sposoby powiązane z rozwojem kształcenia i umiejętności. Generują nowe zapotrzebowania na umiejętności i kompetencje oraz umożliwiają nowe sposoby

62 Ibidem 2020, C 14, s. 46. Sprawozdawczynią była Tellervo Kyllä-Harrakka-Ruonala, a współsprawozdawczynią Giulia Barbucci.

63 Zob. Ibidem 2019, C 240, s. 51; C 228, s. 16; C 62, s. 292; C 218, s. 1; C 110, s. 41; 2018, C 367, s. 15; 2017, C 434, s. 36; C 288, s. 43.

uczenia się i nauczania. Techniki cyfrowe i sztuczną inteligencję można również wykorzystywać do antycypowania zmian w pracy i w życiu codziennym, a tym samym potrzeb w zakresie kształcenia i szkolenia. Ponadto kształcenie i szkolenie umożliwiają ludziom kształtowanie rozwoju cyfrowego. Cyfryzacja i sztuczna inteligencja – jak zauważono w opinii – wiążą się również na wiele sposobów z włączeniem społecznym. Pomagają m.in. osobom niepełnosprawnym pracować i lepiej sobie radzić w życiu. Mogą przyczynić się do zmniejszenia izolacji. Włączenie społeczne wymaga, żeby każdy miał dostęp do tych technologii i niezbędnych umiejętności bez względu na płeć, wiek czy pochodzenie społeczno-ekonomiczne. Wprawdzie, jak zauważono w opinii, ogólnie rzecz biorąc, kształcenie leży w gestii państw członkowskich, ale istnieją różne rodzaje współpracy, jak wymiana dobrych praktyk. Podejmowane są również prace nad stworzeniem europejskiego obszaru edukacji z wykorzystaniem programu Erasmus+ oraz innych instrumentów finansowania istniejących w Unii Europejskiej. Bardzo ważną formą współpracy jest uznawanie kwalifikacji zawodowych. W opinii wskazano, że chcąc rozważyć umiejętności i kształcenie w dziedzinie technologii cyfrowych i sztucznej inteligencji zarówno z punktu widzenia powodzenia w przyszłości światowej konkurencji, jak i włączenia społecznego, Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny bierze pod uwagę trzy kwestie. Pierwsza z nich sprowadza się do pytania, jakie umiejętności i wiedza są najbardziej istotne w erze sztucznej inteligencji. Druga dotyczy sposobów zdobywania wiedzy i rozwijania najważniejszych umiejętności w erze sztucznej inteligencji. Trzecia odnosi się do rodzajów kierunków polityki potrzebnych na szczeblu krajowym i unijnym do wsparcia postępów. Zastanawiając się nad pytaniem, jaka wiedza i umiejętności są najbardziej istotne w erze sztucznej inteligencji, Europejski Komitet podkreślił, że cyfryzacja, a zwłaszcza sztuczna inteligencja mają znaczące konsekwencje dla życia codziennego, rozwoju przedsiębiorstw, zatrudnienia i pracy. Chodzi przy tym o wiedzę, zrozumienie i umiejętności. Do odniesienia sukcesu konieczne są wysokiej jakości wiedza, umiejętności i talenty, a także wszechstronna baza wykształconych i wykwalifikowanych osób.

Przedstawione wyżej inicjatywy stały się podstawą dla opracowania „Białej księgi w sprawie sztucznej inteligencji – europejskie podejście do doskonałości i zaufania”⁶⁴, którą Komisja Europejska przedstawiła 19 lutego 2020 roku. We wstępie wskazała, że punktem wyjścia do jej opracowania był komunikat

Komisji „Sztuczna inteligencja dla Europy”, który w „Białej księdze...” został nazwany, z przesadą, „Europejską strategią na rzecz sztucznej inteligencji”. Omówienie rozwiązań przyjętych w „Białej księdze...” wykracza poza tematykę niniejszego opracowania, zasługuje jednak na odrębną analizę.

In search of EU artificial intelligence standards

Abstract

Cybersecurity is closely related to the issue of artificial intelligence. The starting point for its presentation in the EU perspective seems to be the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions entitled „Artificial Intelligence for Europe”. This communication was preceded by the European Economic and Social Committee’s own-initiative opinion „Artificial intelligence: the impact of artificial intelligence on the (digital) single market, production, consumption, employment and society”. In the body of this opinion, the European Economic and Social Committee concluded that there is no single accepted and rigid definition of artificial intelligence.

Key words: artificial intelligence, digital market, new technologies